

BÛSTAN ŞERHİ (ŞEM'Î)*şerh*

Şem'î, Mustafa (d. ?? - ö.1011/1602-3'ten sonra)

989/1581, Anadolu-Osmanlı Sahası, Yazılı Edebiyat / Divan Edebiyatı, 16. Yüzyıl, Türkçe, Arap Alfabeti, Manzum-Mensur,Telif, Şerh

ISBN: 978-9944-237-87-1

Sa'dî-i Şirâzî'nin (ö.1292) *Bostan* adlı Mesnevisine, Osmanlı sahası şârihlerinden Şem'î Mustafa tarafından 989/1581 yılında yazılan şerh. Şehnâme vezniyle (fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül) kaleme alınan *Bostan*, bazı yazma nüshalarda farklılık göstermekle birlikte ortalama 5000 beyitten oluşur. Eser, bir mukaddime ve on bölüm şeklinde tertip edilmiştir. Birçok hikâye ve konuşmadan müteşekkil bu bölümler şu başlıklardan meydana gelmektedir: Adalet ve hükümdarlık, cömertlik, aşk, tevazu, rıza, kanaat, terbiyenin etkisi, şükür, tövbe, münacat ve kitabın sonu.

Osmanlı dönemi eğitim kurumlarında Farsça öğretiminde *Gülîstan* ve *Bostan* gibi İran klasikleri tercih edilmiştir. Bundan dolayı *Bostan*'ın edebiyatımızda çok sayıda tercüme ve şerhi bulunmaktadır. Bu şerhler içerisinde en bilinenleri Sürûrî (ö. 1562), Şem'î (ö. 1602-3'ten sonra), Sûdî (ö.1599[?]) ve Bursalı Hevâyî'nin (ö.1608) şerhleridir. Kâtib Çelebi (ö.1657) bu şerhler içerisinde en doğru ve en güzeli olarak Hevâyî'nin eserini kabul etse de en tanınmış ve yaygın olanı Sûdî'nin iki cilt halinde basılmış olan eseridir. Sûdî, hazırlamış olduğu *Bûstan Şerhi*'nde aynı esere şerhler yazan Sürûrî ve Şem'î'ye defalarca reddiyelerde bulunup onların hatalarını tenkit etmiştir. Sürûrî'nin *Bostan Şerhi*'yle ilgili derkenarlara aldığı notlardan Şem'î'nin eserini yazarken diğer *Bostan* şerhlerini de okuyup onlardan istifade ettiği anlaşılmaktadır.

Şem'î Mustafa eserinin başlangıcında, bir gün arkadaşlarıyla Sa'dî'nin *Bostan*'ı üzerine sohbet ederken güzel söz söyleyen dostlardan birinin bu eserin Türkçeye şerh edilip müşküllerinin bu vesileyle giderilmesinin güzel ve makbul olacağı yönünde telkinlerde bulunduğunu ve bu vesileyle *Bostan*'ı şerh etmeye karar verdiğini belirtir. Şem'î'nin, *Bostan*'ı şerh ederken izlediği yöntem diğer eserlerindekiyle paralellik arz eder. Şârih, geleneksel şerh yöntemine ait unsurları kullanmanın yanı sıra, şerhlerinde bu unsurların tamamını uygulamaz. Onun şerh metodu; gelenekselden farklı bir sıralama benimseme, beyit ve dizeleri birden fazla tercüme etme, çok sayıda örnek sunma gibi bazı noktalarda kendine has bir hususiyete bürünür. Müellifin eserini yazarken son derece sistemli ve titiz davrandığı dikkati çeker. Nitekim eser metninin içerisinde ve derkenarlarda geçen "ba'zı nüshada" ifadeleri, şârihin eserini yazarken kapsamlı bir metin tenkidine giriştiğini ortaya koymaktadır.

Yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerinde çok sayıda yazma nüshası bulunan *Bûstan Şerhi*'nin toplam 90 nüshası tespit edilmiştir (Gök 2014 s.79-84). *Bûstan Şerhi* ikiye taksim edilerek 1b-200b varakları üzerine bir (Verim 2014), 200b-321a varakları üzerine de başka bir (Metin 2014) yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

Madde Yazarı: **Doç. Dr. Mehmet Halil Erzen**Yayın Tarihi: **01/12/2021****Eserden Örnekler****Hikâyet**

[çi hoş goft behlûl-i ferhunde-hûy] Ne latif didi, mübârek hûylu Behlûl. [ço bugzeşt ber ârifi ceng-cûy] Çünkü ceng-cûy bir ârife uğradı. Makûl-i kavî budur. [ger in mudde'î dost bişnâhtî] Eger bu kezzâb ârif dostı anlayaydı. Dostdan murâd, Hak Te'âlâ Hazretidür. [be peykâr-i doşmen neperdâhtî] Düşmanın cengine meşgûl olmazdı, belki gayra iltifât u itibâr itmezdi. [ger ez hestî-i hak haber dâştî] Eger Hak Te'âlâ Hazretinin celle celâluhu ve amme nevâluhu vücûdından haber tutaydı. [heme halk râ nîst pindâştî] Dükeli halkı yok zann iderdi, kande kaldı ki kimse ile muhâsama ide (Verim 2014: 252).

Kaynakça

Gök, Taner (hızl.)(2014). *Şem 'î Şem 'ullâh ve Şerh-i Subhatü 'l-Ebrâr 'ı (İnceleme-Tenkitli Metin)*. Doktora Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

İlaydın, Hikmet (1992). *Bostan*. İstanbul: MEB Yay.

Karaismailoğlu, Adnan (1992). “Bostân”. *İslâm Ansiklopedisi*. C. 6. İstanbul: TDV Yay. 307-308.

Kırlangıç, Hicabi (2012). *Bostan*. İstanbul: Kapı Yay.

Metin, Mutlu (hızl.)(2014). *Şem 'î Mustafa Efendi'nin Şerh-i Bostân'ı (Transkripsiyonlu Metin) [200b-321a]*. Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Verim, Hidayet (hızl.)(2014). *Şem 'î Efendi'nin Şerh-i Bostân'ı (Transkripsiyonlu Metin) [1b-200b]*. Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Yılmaz, Ozan (2011). “Bir Münekkit Var Şarihten İçeri, Türk Şerh Edebiyatı'nda “Reddiye” Geleneği ve Sudî-i Bosnevî Örneği”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 7: 107-154.

Atıf Bilgileri

Erzen, Mehmet Halil. "BÛSTAN ŞERHİ (ŞEM'Î)". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/bustan-serhi-sem-i>. [Erişim Tarihi: 27 Eylül 2022].